

Inhoudsopgave

Voorwoord	vii
Lijst van afkortingen	xiii
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1 Maatschappelijke achtergronden	1
1.1.1 De crisis van de verzorgingsstaat	1
1.1.2 Het eroderend burgerschap	2
1.2 Probleemstelling	3
1.2.1 Het perspectief	3
1.2.1.1 Filosofisch	3
1.2.1.2 Burgerschap	4
1.2.2 De uitgangspunten	7
1.2.3 Een verfijning	11
1.2.3.1 Achtergrond: tendensen in sociaalzekerheidsbeleid	11
Het activeringsbeleid	12
Levensloopbenadering	13
Conclusie	14
1.2.3.2 Verfijning: arbeidsplicht en bijstandswet	14
Werkbereidheidsvereiste	15
De bijstandsregeling	17
1.3 Belang van het onderzoek	18
1.3.1 Wetenschappelijk belang	18
1.3.2 Maatschappelijk belang	20
1.4 Werkwijze en structuur	22
Hoofdstuk 2 Burgerschap	25
2.1 Inleiding	25
2.2 Het burgerschapsdiscours	25
2.2.1 Verzuchtingen en verwijten	25
2.2.2 Gewenste wijzigingen	29
2.3 Politiek-filosofische stromingen en hun interpretatie van burgerschap	32
2.3.1 Liberalisme	33
2.3.2 Sociaal-liberalisme	35
2.3.3 Communitarisme	37
2.3.4 Republikanisme	39
2.4 Burgerschap in de sociale rechtsstaat	41
2.4.1 Van liberale naar sociale rechtsstaat	42
2.4.1.1 Situering	42

ARBEIDSPLICHT EN BURGERSCHAP

2.4.1.2	De transformatie van het vrijheidsbegrip	43
2.4.1.3	Naar een sociaal burgerschap	44
2.4.2	De burger in de sociale rechtsstaat	45
2.4.2.1	T.H. Marshall	45
2.4.2.2	John Rawls	46
2.4.2.3	Een vermaatschappelijk individu?	47
2.5	Interpretatie van het burgerschapsdiscours vanuit de theorie	49
2.6	Conclusie	51

Hoofdstuk 3 Arbeid

55

3.1	Inleiding	55
3.2	Arbeid	56
3.2.1	Definitie	56
3.2.2	Arbeid vandaag	60
3.2.2.1	Definitie	60
3.2.2.2	Functionies van arbeid	61
3.2.2.2.1	Betekenis voor het individu	62
3.2.2.2.2	Betekenis voor de samenleving	62
3.2.2.3	Waardering voor arbeid	63
3.2.3	Arbeid historisch	64
3.3	Burgerschap en sociale zekerheid	67
3.3.1	Inleiding	67
3.3.2	In het klassiek liberalisme	67
3.3.3	In het sociaal-liberalisme	69
3.3.4	In het communitarisme	72
3.3.5	In het republikanisme	73
3.4	Burgerschap en arbeid	76
3.4.1	Inleiding	76
3.4.2	In het klassiek liberalisme	76
3.4.3	In het sociaal-liberalisme	79
3.4.4	In het communitarisme	81
3.4.5	In het republikanisme	87
3.4.5.1	Klassiek republikanisme	87
3.4.5.2	Modern republikanisme	89
3.4.6	Conclusie	94
3.5	Samenvattend schema	97

Hoofdstuk 4 De arbeidsplicht in de bijstand

99

4.1	Inleiding	99
4.2	Situering	99
4.2.1	Historische schets	100
4.2.2	De bijstand binnen het socialezekerheidssysteem	107
4.2.3	Uitgangspunten en verplichtingen in de bijstand	110

INHOUDSOPGAVE

4.2.4	De arbeidsverplichtingen	115
4.3	Het opleggen van arbeidsverplichtingen	116
4.3.1	Werkwijze	117
4.3.1.1	De bevoegde instantie	117
4.3.1.2	Basisregels	118
4.3.1.3	Rol van de betrokken bijstandsgerechtigde	120
4.3.2	Keuzebepalende factoren bij het opleggen van arbeidsverplichtingen	126
4.3.2.1	De administratieve indeling	126
4.3.2.2	De arbeidsrechtelijke status van de betrokkene	129
4.4	De inhoud van de arbeidsverplichtingen	132
4.4.1	De arbeidsplicht van de werknemer	132
4.4.1.1	De basisverplichting van artikel 18 Wwb	133
4.4.1.2	De verplichtingen op grond van artikel 55 Wwb	136
4.4.1.3	De plicht tot arbeidsinschakeling van artikel 9 Wwb	137
	4.4.1.3.1 Arbeidsplicht	137
	4.4.1.3.2 Reïntegratieplicht	143
	4.4.1.3.3 Sociale activering	149
4.4.2	De arbeidsplicht van de zelfstandige	155
4.4.3	De arbeidsplicht van de kunstenaar	158
4.5	Het vrijstellen van arbeidsverplichtingen	160
4.5.1	Het uitgangspunt: steeds een arbeidsplicht	160
4.5.2	Vrijstellingen van de arbeidsplicht	164
4.5.2.1	Dringende redenen	164
4.5.2.2	Ouderzorg voor kinderen	166
	4.5.2.2.1 Situatie voor de Wwb	166
	4.5.2.2.2 Situatie in de Wwb	170
	Hoofdstuk 5 Burgerschapsanalyse van de Wwb-arbeidsplicht	175
5.1	Inleiding	175
5.2	De arbeidsplicht	175
5.2.1	De inhoud: betekenis van arbeid in de arbeidsplicht	176
5.2.1.1	Definitie	176
5.2.1.2	Beoordelingswijze	177
5.2.1.3	Intrinsieke of extrinsieke waarde?	183
5.2.1.4	Relevantie	194
5.2.2	De vorm	197
5.3	Het burgerschapsideaal in de arbeidsplicht	202
5.3.1	Algemene burgerplicht	203
5.3.2	Concrete invulling	205
5.3.2.1	Arbeid	206
5.3.2.2	Familiale solidariteit	207
5.3.2.3	Conclusie	209

ARBEIDSPLICHT EN BURGERSCHAP

5.4	Visie op sociale rechten en verzorgingsstaat	211
5.4.1	De (on)voorwaardelijk toegang tot de bijstandsverlening	212
5.4.2	Het voorwaardelijk behoud van de bijstandsuitkering	215
5.4.3	Activeren én waarborgen?	216
Hoofdstuk 6	Beantwoording van probleemstelling	221
6.1	Inleiding	221
6.2	Vergelijking onderzoeksresultaten	222
6.2.1	Betekenis arbeid	222
6.2.2	Vormgeving arbeidsplicht	225
6.2.3	Algemeen burgerschapsideaal	228
6.2.4	Visie op de verzorgingsstaat	232
6.3	Duiding van de aanwezige spanningen	233
6.4	Invloed van de recente beleidsparadigma's	237
6.4.1	Het activeringsparadigma	238
6.4.2	Het levensloopparadigma	243
6.5	Beantwoording probleemstelling	245
Hoofdstuk 7	Oplossingsrichtingen	249
7.1	Inleiding	249
7.2	Oplossingsrichting	250
7.2.1	Probleemstelling	250
7.2.2	Een ruimere definitie van arbeid	253
7.2.3	Vertrouwen in de rol van de bijstandsgerechtigde	257
7.3	Aanzet tot concretisering	261
7.3.1	De meer traditionele voorstellen	261
7.3.1.1	Informele arbeid als grond voor ontheffing	264
7.3.1.2	Van participatieplicht tot onvoorwaardelijk basisinkomen	265
7.3.2	Een uitdagend alternatief: lokale ruilkringen of LETS	268
7.3.2.1	Wat zijn LETS?	268
7.3.2.2	Hoe werkt LETS?	270
7.3.2.3	Evaluatie	272
7.3.2.3.1	LETS en gewenste burgerschapspraktijken	272
7.3.2.3.2	LETS en burgerschapsvisies	274
7.3.2.4	LETS in de bijstand	276
7.3.2.5	Problemen met LETS	278
7.4	Enkele implicaties voor het sociaalezekerheidsstelsel als geheel	280
	Samenvatting	283
	Summary	289
	Geraadpleegde literatuur	295
	Curriculum vitae	313